

Grieks (oude stijl)

Examen VWO

Voorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

20 | **01**

Tijdvak 1
Dinsdag 29 mei
9.00 – 12.00 uur

Tekstboekje

Tekst 1

Polykrates, tyran van Samos, is bij al zijn ondernemingen succesvol. Dit maakt zijn bondgenoot Amasis, koning van Egypte, ongerust.

1 Καί κως τὸν Ἄμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν
2 ἐπιμελές. πολλῶ δὲ ἔτι πλεῦνός οἱ εὐτυχίης γινομένης γράψας ἐς βυβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς
3 Σάμον· “Ἄμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει. ἡδὺ μὲν πυρδάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξεῖνον εὖ
4 πρήσσοντα, ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαί εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, ἐπισταμένῳ τὸ θεῖον ὡς ἔστι
5 φθονερόν. καὶ κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἂν κήδωμαι τὸ μὲν τι εὐτυχεῖν τῶν
6 πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταίειν, καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα ἐναλλάξ πρήσσων ἢ εὐτυχεῖν
7 τὰ πάντα. οὐδένα γὰρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος,
8 εὐτυχέων τὰ πάντα. σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποιήσον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας
9 τὸ ἂν εὖρης ἔόν τοι πλείστου ἄξιον καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις,
10 τοῦτο ἀπόβαλε οὕτω ὅκως μηκέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. ἦν τε μὴ ἐναλλάξ ἤδη τῶπὸ τούτου αἱ
11 εὐτυχίαι τοι τῆσι πάδησι προσπίπτωσι, τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀκέο.”

12 Ταῦτα ἐπιλεξάμενος ὁ Πολυκράτης καὶ νόῳ λαβὼν ὡς οἱ εὖ ὑπετίθετο ὁ Ἄμασις,
13 ἐδίξητο ἐπ' ᾧ ἂν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσηθεῖν ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων, διζήμενος δ'
14 εὕρισκε τόδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρει χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν
15 Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλεῖν, ἐποίησε τοιάδε·
16 πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος·
17 ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἐκάς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων ὁρώντων τῶν
18 συμπλῶν ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε, ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία
19 συμφορῇ ἐχρᾶτο.

20 Πέμπτη δὲ ἢ ἕκτη ἡμέρη ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήνευκε γενέσθαι· ἀνὴρ ἀλιεὺς λαβὼν
21 ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν ἤξιον μιν Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι· φέρων δὲ ἐπὶ τὰς θύρας
22 Πολυκράτει ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν, χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου ἔλεγε διδοῦς τὸν ἰχθύν·
23 “ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἐλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ γε ἐὼν ἀποχειροβίτος,
24 ἀλλὰ μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς· σοὶ δὲ μιν φέρων δίδωμι.” ὁ δὲ ἡσθεῖς
25 τοῖσι ἔπεσι ἀμείβεται τοισίδε· “Κάρτα τε εὖ ἐποίησας καὶ χάρις διπλὴ τῶν τε λόγων καὶ τοῦ
26 δώρου· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν.” ὁ μὲν δὲ ἀλιεὺς μέγα ποιούμενος ταῦτα ἦγε ἐς τὰ οἰκία,
27 τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θερᾶποντες εὕρισκον ἐν τῇ νηδίᾳ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος
28 σφρηγίδα. ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα, ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα,
29 διδόντες δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον ὅτε τῷ τρόπῳ εὐρέθη. τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ
30 πρῆγμα, γράφει ἐς βυβλίον πάντα τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελάβηκε, γράψας δὲ ἐς
31 Αἴγυπτον ἐπέδηκε.

32 Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἄμασις τὸ βυβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἦκον, ἔμαθε ὅτι
33 ἐκκομίσαι τε ἀδύνατον εἶη ἀνθρώπῳ ἀνθρωπὸν ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρηγματος καὶ ὅτι
34 οὐκ εὖ τελευτήσῃ μὲλλοι Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα, ὅς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὕρισκει.
35 πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. τοῦδε δὲ εἵνεκεν ταῦτα ἐποίησε, ἵνα
36 μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεα καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν
37 ὡς περὶ ξείνου ἀνδρός.

Herodotos, Historiën III, 40-43

Tekst 2

De Duitse dichter F. Schiller bewerkte het Polykrates-verhaal tot een ballade. Daarin staan de volgende strofen:

1 Hij stond op de tinnen van zijn dak,
2 en keek met tevreden blik
3 uit over het door hem beheerste Samos.
4 “Dit alles is aan mij onderdanig,”
5 begon hij tot de koning van Egypte,
6 “Geef toe dat ik gelukkig ben.”

(...)

7 Dit hoort zijn gastvriend met ontzetting.
8 “Waarlijk, ik moet je gelukkig achten!
9 Maar,” zegt hij, “om je welzijn vrees ik zeer.
10 Ik huiver voor de afgunst der goden.
11 Onvermengde vreugde in het leven
12 viel nog geen enkele sterfeling ten deel.”

(...)

13 Nu wendt de gast zich vol huiver af:
14 “Hier kan ik niet langer verblijven,
15 je kunt niet langer mijn vriend zijn.
16 De goden willen jouw ondergang.
17 Ik haast me weg, om niet met jou te sterven.”
18 Zo sprak hij en snel scheepte hij zich in.

Friedrich Schiller, De ring van Polykrates

Tekst 3

Aristagoras in Sparta.

1 Aristagoras nu, de tyran van Milètos, kwam in Sparta aan onder de regering van
2 Kleomenès. Met hem begon hij een gesprek, terwijl hij volgens de Lakedaimoniërs een
3 bronzen plaat bij zich had, waarin gegrift was de omtrek van de gehele aarde en de gehele
4 zee en alle rivieren. Aristagoras begon een gesprek en sprak tot hem als volgt:
5 “Kleomenès, wees niet verbaasd over de haast, waarin ik hier ben gekomen. Ik zal u
6 namelijk vertellen hoe onze huidige situatie is. Dat de zonen der Iooniërs slaven zijn in
7 plaats van vrije mannen is een grote schande en smart voor onszelf, maar haast nog meer
8 voor u, aangezien gij de leiding hebt in Griekenland. Hoe dan ook, in naam van de goden
9 der Grieken: redt de Iooniërs, uw stamverwanten uit de slavernij! Het moet u toch
10 gemakkelijk vallen hierin te slagen, want de barbaren zijn geenszins weerbaar en gij hebt
11 op militair gebied de hoogste top bereikt door uw dapperheid. Hun strijdwijze is als volgt:
12 ze hebben bogen en een korte speer en gaan het gevecht in met broeken aan en
13 puntmutsen op hun hoofd. Zo zijn ze gemakkelijk te overweldigen. Verder hebben de
14 mensen, die dat vasteland bewonen, meer rijkdommen dan alle andere mensen samen, om
15 te beginnen goud, en verder zilver en brons en bonte klederen en lastdieren en slaven en
16 dat alles kan uw eigendom zijn, als ge het werkelijk verlangt. Zij wonen aan elkaar
17 grenzend zoals ik u zal laten zien. Naast de Iooniërs hier wonen de Lydiërs, die een
18 vruchtbaar land bewonen en zeer rijk aan zilver zijn (terwijl hij sprak, wees hij het aan op

19 de landkaart, die hij bij zich had, in de bronzen plaat gegrift), aan de Lydiërs,” – zo ging
20 Aristagoras verder – “grenzen hier de Phrygiërs in het oosten, die het rijkst zijn aan
21 schapen en veldvruchten van alle volken die ik ken. Aan de Phrygiërs grenzen de
22 Kappadokiërs, die wij Syriërs noemen, en hun burens zijn de Kilikiërs, die aan dit stuk zee
23 grenzen, waarin hier het eiland Kypros ligt; zij betalen aan de koning als jaarlijkse
24 schatting 500 talenten. Dan grenzen aan de Kilikiërs hier de Armeniërs, die ook rijk aan
25 schapen zijn, en aan de Armeniërs de Matiënen, die dit land bewonen. Daaraan grenst dit
26 land Kissia, waarin aan deze rivier, de Choaspès, de beroemde stad Sousa ligt, waar de
27 grote koning pleegt te vertoeven en waar zich zijn schatkamers bevinden. Als ge u van die
28 stad meester maakt, kunt ge vol zelfvertrouwen zelfs wel met Zeus wedijveren in rijkdom.
29 Komaan, ge moest liever dat vechten om een klein landje, dat ook helemaal niet zo
30 vruchtbaar is, en om een onbelangrijk grensgebied tot later uitstellen, en dan nog tegen
31 Messeniërs, die tegen u opgewassen zijn, en Arkadiërs en Argeiers, die geen korrel goud
32 of zilver bezitten, waarover men eventueel bereid zou kunnen zijn op het slagveld te
33 sneuvelen, terwijl ge in de gelegenheid zijt zonder moeite de heerschappij over geheel
34 Azië te verkrijgen, – hoe zal dan uw keuze luiden?”

35 Zo sprak Aristagoras, waarop Kleomenès antwoordde: “Waarde gast uit Milètos, ik
36 zal u over twee dagen mijn antwoord laten horen.”

Herodotos, Historiën V, 49 (vertaling naar O. Damsté)

Tekst 4

Aristagoras in Athene.

1 Νομίζουσι δὲ ταῦτα καὶ διαβεβλημένοισι ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ
2 Μιλήσιος Ἀρισταγόρης, ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελασθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης,
3 ἀπῆκετο ἐς τὰς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπέων ἐδυνάστευε μέγιστον. ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ
4 τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτα ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ
5 Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὡς οὔτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι εὐπετέες τε
6 χειρωθῆναι εἴησαν. ταῦτά τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὡς οἱ Μιλήσιοι τῶν Ἀθηναίων
7 εἰσὶ ἄποικοι, καὶ οἰκός σφεας εἶη ῥύεσθαι δυναμένους μέγα. καὶ οὐδὲν ὅ τι οὐκ ὑπίσχετο οἶα
8 κάρτα δεόμενος, ἐς ὃ ἀνέπεισέ σφεας. πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἕνα,
9 εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μοῦνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο διαβάλλειν, τρεῖς δὲ μυριάδας
10 Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας ἀποστεῖλαι
11 βοηθοὺς Ἴωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτῶν εἶναι Μελάνδιον, ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἕοντα τὰ
12 πάντα δόκιμον. αὗται δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροισι.

Herodotos, Historiën V, 97

Tekst 5

In Aristophanes' komedie *Equites* (= *Ridders of Cavalerie*) komt de volgende passage voor:

WORSTVERKOPER

- __1 Ooit dienden zich twee sprekers aan, een financieel
__2 debat begon. De een verlangde dat de vloot
__3 werd uitgebreid, de ander pleitte echter voor
__4 verhoging van salaris en het juryloon.
__5 En hij, de laatste, kreeg zijn zin... Wat doet u nu?
__6 Wat schuift u heen en weer en kijkt u naar de grond?

BAAS VOLK

- __7 Ik schaam me zo. Wat heb ik destijds stom gedaan.

WORSTVERKOPER

- __8 Zit daar niet over in, u treft geen blaam, u bent
__9 voortdurend om de tuin geleid.

Aristophanes, Equites / Cavalerie, 1350–1357; vertaling H. van Dolen

Tekst 6

De Perzische koning Dareios heeft besloten zich te ontdoen van zijn in Sardes zetelende satraap Oroites, een veelvoudige moordenaar. Een zekere Bagaios meldt zich als vrijwilliger om Oroites uit de weg te ruimen. In de onderstaande passage wordt beschreven hoe Bagaios zijn opdracht stapje voor stapje uitvoert.

- 1 Bagaios ging als volgt te werk. Hij liet een groot aantal brieven (βυβλία) schrijven over
2 alle mogelijke onderwerpen en voorzag die van het zegel van Dareios, en daarmee ging
3 hij vervolgens naar Sardes.
4 Ἀπικόμενος δὲ καὶ Ὀροίτεω ἐς ὄψιν ἐλθὼν τῶν βυβλίων ἐν ἑκαστον περιαιρούμενος ἐδίδου τῷ
5 γραμματιστῇ τῷ βασιληίῳ ἐπιλέγεσθαι (γραμματιστὰς δὲ βασιληίους οἱ πάντες ὑπαρχοὶ
6 ἔχουσι). Ἀποπειρώμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐδίδου τὰ βυβλία ὁ Βαγαῖος, εἴ οἱ ἐνδεξαίατο
7 ἀπόστασιν ἀπὸ Ὀροίτεω. Ὀρέων δὲ σφεας τὰ τε βυβλία σεβομένους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα
8 ἐκ τῶν βυβλίων ἔτι μεζόνως, διδοῖ ἄλλο ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τάδε· “ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος
9 ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορέειν Ὀροίτεα.” Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετήκαν τὰς αἰχμᾶς.
10 Ἴδὼν δὲ τοῦτο σφεας ὁ Βαγαῖος πειδομένους τῷ βυβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσήσας τὸ τελευταῖον
11 τῶν βυβλίων διδοῖ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγγράπτῳ· “Βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσησι τοῖσι ἐν
12 Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὀροίτεα.” Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς
13 ἀκινάκεις κτείνουσι παραυτίκα μιν.

Herodotos, Historiën III, 128

- regel 4 ἐς ὄψιν ἔρχομαι + *genitivus* verschijnen voor *De scène speelt zich af tijdens een openbare audiëntie van Oroites.*
ἐν ἑκαστον ieder apart
περιαιρούμαι openmaken
- regel 5 ἐπιλέγεσθαι om hardop voor te lezen
ὁ ὑπαρχος satraap
- regel 6 ἀποπειράομαι + *genitivus* op de proef stellen
εἴ οἱ ἐνδεξαίατο + *accusativus* om te zien of ze bereid zouden zijn tot
- regel 7 ὀρέων = ὀράων
σφεας = αὐτούς
τὰ λεγόμενα de inhoud
- regel 8 μεζόνως meer (bijwoord)
διδοῖ = δίδωσι
ἄλλο Vul aan βυβλίον.
- regel 9 ἀπαγορεύω μὴ + *infinitivus* verbieden te
δορυφορέω + *accusativus* iemand als lijfwacht dienen
μετήμι neerleggen
- regel 10 τοῦτο op dat punt
σφεας = αὐτούς
- regel 11 διδοῖ = δίδωσι
- regel 13 ὁ ἀκινάκης zwaard

Einde